

## Ίων Σαγιός (1959-2020) IN MEMORIAM



2013. Βερολίνο. Συνέδριο της RC21 της Διεθνούς Κοινωνιολογικής Εταιρείας (ISA). Στο μετρό.

Στις 15 του περασμένου Ιούλη μας άφησε ο Ίων μετά από μάχη με τον καρκίνο, που έδωσε με πολύ σθένος και μεγάλη αισιοδοξία μέχρι τέλους. Όμως οι μάχες αυτές είναι άνισες. Οι ΓΕΩΡΑΦΙΕΣ με τις οποίες ο Ίων είχε συνεργαστεί στενά, ζήτησαν από συνεργάτες/ριες, φίλες και φίλους να γράψουν σύντομα σημειώματα. Ευχαριστούμε όλες και όλους, και ιδίως τον Θωμά Μαλούτα για το συντονισμό.

Ο Ίων ήταν καθηγητής στη Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ από το 2001. Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη από το 2011 και Ερευνητής στο Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας του ΕΚΚΕ (1988-2004). Έχει διευθύνει ερευνητικά προγράμματα σχετικά με τις κοινωνικο-οικονομικές και χωρικές επιπτώσεις της ανάπτυξης στον αστικό και περιφερειακό χώρο. Έχει δημοσιεύσει πάνω σε ζητήματα σχεδιασμού του χώρου, μεθόδων-τεχνικών ανάλυσης του χώρου, κοινωνικού διαχωρισμού, αστικής διάχυσης, συλλογικής κατανάλωσης, γεωγραφίας της βιομηχανικής διάρθρωσης και απασχόλησης. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στα θέματα της θεωρίας και της μεθοδολογίας ανάλυσης και σχεδιασμού του χώρου με ειδικότερη αναφορά στην κοινωνική και οικονομική γεωγραφία.

### Ντίνα Βαΐου, ΕΜΠ

Τον Ίωνα τον γνώρισα στην εξέταση της διδακτορικής του διατριβής, όπου είχα οριστεί μέλος της επταμελούς εξεταστικής επιτροπής. Ήδη από εκείνη την εργασία, οι σύνθετες επεξεργασίες ποσοτικών δεδομένων και οι χειρισμοί στατιστικών τεχνικών συνοδεύονταν από ενδιαφέρουσες ερμηνείες και συνδέσεις με θεωρητικές επεξεργασίες από το χώρο της ριζοσπαστικής γεωγραφίας. Οι δρόμοι μας διασταυρώθηκαν πολλές φορές στη μακριά πορεία διδασκαλίας και έρευνας στο ΕΜΠ, σε συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό, στις κινητοποιήσεις πανεπιστημιακών, διοικητικού προσωπικού και φοιτητών – σε όλα όσα σφράγισαν τις

πανεπιστημιακές διαδρομές των ανθρώπων μιας γενιάς που ήδη αποχώρησε από το ελληνικό πανεπιστήμιο. Συναντηθήκαμε και πάλι πολύ πρόσφατα ως «συνδοκίμοι», με μικρή χρονική διαφορά, στη μάχη με τον κορικό στην ίδια περιοχή.

Στην κοινή και διαφορετική πορεία μιας συζήτησής μας, συζητήσαμε συχνά, ρητά ή και έμμεσα, τα όρια, τις οπτικές και την πιθανή συμπληρωματικότητα των ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων έρευνας του χώρου, σε σχέση με πρόφοια ερωτήματα (π.χ. τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην πόλη) και ανταλλάξαμε σκέψεις και προβληματισμούς για τη διδασκαλία, ιδιαίτερα στο πλαίσιο του διατηρητικού μεταπτυχιακού προγράμματος «Πολιτισμολογία και Χωροταξία», στο οποίο και οι δύο συμμετείχαμε. Στο μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα, δύο φοιτητές από τη Σχολή Τοπογραφών Μηχανικών του ΕΜΠ, όταν τις ρώτησα αν γνώριζαν τον Ίωνα, απάντησαν «Μα τι λέτε, από τότε που παρακολούθησα τα μαθήματα του κορίου Σαγιά, καταλάβαμε τι θα πει πανεπιστημιακός δόκτορας». Με αυτόν τον επιχειρηματικό τρόπο απέδωσαν τη συμβολή του Ίωνα στο πανεπιστήμιο, το οποίο διάφοροι Υπουργοί Παιδείας στα χρόνια της εκαι «θητείας» του/μης επιδίωξαν με πάθος να σκεφαντήσουν και να αποδιορθώσουν. Το ιδιαίτερο (βρετανικό) χιούμορ και η ευαισθησία, η καλλιέργεια και η διαίδουτική και βαθιά πολιτική ματιά του είναι σίγουρα πος δεν λείπουν μόνο σ' εμένα.

#### Ελένα Παναγιωτάτου, ΕΜΠ

Τριάντα δυο χρόνια πριν, ένα νέο παιδί ήρθε στη Σχολή και ζήτησε να συνεργαστεί μαζί μου – για τη διδακτορική του διατριβή και σε ερευνητικά προγράμματα. Ηθελε όμως κάτι ακόμα περισσότερο, κομμένα – για όλα τα ζητήματα. Σε ένα ζωντανό δημοσιογραφικό περιβάλλον με πολλά νεούς ανθρώπους σε καθημερινή συνεργασία και ανταλλαγή απόψεων, συνεχίζαμε ατέρμονες συζητήσεις για τις ερευνητικές επιλογές, τα κοινωνικά και πολιτικά τετανομένα, την τεχνική, τα γραμμάτια, το μέλλον, τα προσωπικά διλήμματα, όπως κυρίως τα βίαια ενώ ανθρώπος στην αρχή της ζωής, ευφυής, ενυαθής, καλλιεργημένος, συζήτησι που εκλέανε συνήθως τα βράδια στο τηλεφώνο με αιτιοδοξία και γέλιο. Παρακολούθησα τη δημοσιογραφική πορεία του – τα τελευταία χρόνια τον έχασα. Διατηρώ την ανείμνηση ενός πολύ γλακού τηλεφωνήματος, λίγο πριν το τέλος. Ποσο κριμα...

#### Καλλιόπη Σπανού, ΕΚΠΑ-Συνήγορος του Πολίτη

Αν και ήξερα τον Ίωνα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, τον γνώρισα καλύτερα όταν είχαμε την ευκαιρία να συνεργαστούμε από κοντά. Το 2011, όταν εκλέχθηκα Συνήγορος του Πολίτη, του ζήτησα να αναλάβει Βοηθός Συνήγορος στον κύκλο Ποιότητας Ζωής. Τα θέματα περιβάλλοντος και πολιτισμολογίας ήσαν πάντοτε από πολλές απόψεις δύσκολα. Ήσαν επομένως αναγκαία μια σφαιρική αντίληψη των θεμάτων και ικανότητα διαχείρισης αντικρουόμενων συμφερόντων. Επιπλέον όμως ήταν και εποχές δύσκολες, πολλαπλώς απαιτητικές και απαιτητικά ευρύτερα στη λειτουργία του Συνηγόρου του Πολίτη.

Και στα δύο μέτωπα η συνεργασία με τον Ίωνα δοκίμασε και αποδείχθηκε πολύτιμη. Είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω έναν άνθρωπο συνεπή με αρχές και υψηλό αίσθημα καθήκοντος. Πέρα από την εποπτεία διδασκαλίας υποθέσεων, αναλάμβανε πρόθυμα άχαρες διοικητικές φύσις δουλειές και τ

διακεπαίριαν με υπευθυνότητα και αστείρευτο χιούμορ. Αυτό που όμως τον χαρακτήριζε πάνω από όλα ήταν η βαθιά ανθρώπινη ποιότητα. Σε όλα τα θέματα της υπερεπηρετούς συνεργασίας μας, χαιρόμουν για αυτή την επιλογή και κυρίως επειδή είχα κερδίσει έναν εξαιρετικό και αξιοσημείωτο φίλο.

Η δοκιμασία της υγείας του ανέδειξε έναν άνθρωπο δυνατό, ορθολογικό. Ακτινοβολούσε μία αιτιοδοξία που απέρριψε από τα πλούσια συναισθήματα για τους γύρω του. Αυτή η αιτιοδοξία τον μας ξεγέλασε μέχρι που μας αφηδίασε με τη βιασύνή του να φύγει. Ίων, στο καλό.

#### Αγγελος Γ. Σιάλας, ΕΜΠ

Τον Ίωνα τον γνώρισα την ημέρα της εκλογής του στη θέση του Επικουρού Καθηγητή του τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού της ΣΑΓΜ. Η θετική μου γνώρις προέκυψε από την εμφάνισή του στη Γενική Συνέλευση της Σχολής, και το εντυπωσιακό, αλλά και εξαιρετικά καλλισθητό βιογραφικό του. Ήταν ήρεμος, σοβαρός και καλοπροαίρετος, φίλος με τους συναποφίλους του. Από τότε αναπαύσαμε μια σχέση στενής φιλίας και συνεργασίας: στα μαθήματα, στις διπλωματικές, στα διδακτορικά, σε κάθε διαδικασία εκπαιδευτική, ερευνητική και διοικητική. Στα είκοσι σγρόδν χρόνια της σχέσης αυτής, ο Ίωνας υπήρξε πολύτιμος φίλος και συνεργάτης στα δύσκολα, όπως όταν ανέλαβα τον τομέα, την κοσμησία της σχολής και την αναπαραναεία.

Όλη τη δεκαετία 2010-2020 με τα μνημόνια, την αλλαγή του νόμου του πλαισίου της Παιδείας, τις διαθεσιμότητες και τις απολύσεις του προσωπικού του ΕΜΠ, η γνώμη του και η συμπεριφορά του ήταν πολύτιμος σύμβουλος και βοηθός για εμένα. Με διαφορές, συμφωνίες και σύζητήσεις πολλές φορές αντιμετώπιζαμε τα εξαιρετικά δύσκολα και πρωτοφανή προβλήματα. Ιδιαίτερα χρήσιμος ήταν ο συμβιβαστικός και κατευναστικός του ρόλος με αντιμετώπιζαμε ομάδες φοιτητών και καθηγητών. Επίσης, καθοριστικός ήταν ο ρόλος του στην αντιμετώπιση των θέσεων των Υπουργείων στα θέματα που προέκυψαν με την αποχώρησή των εργαζόμενων στο πανεπιστήμιο.

Άφησα τελευταίο το εκπαιδευτικό έργο του Ίωνα.

Ανέλαβε το 2000 να διδάξει σε μια σχολή Μηχανικών του ΕΜΠ. Όμως ο ίδιος δεν ήταν μηχανικός Γεωγίας εξαιρετικά επάνω στη σχολή αυτή. Διότιζε μαθήματα, όπως η Γεωγραφία του Χώρου, η Αστική Γεωγραφία και η Οικονομική Γεωγραφία σε παιδιά που μέχρι τότε ό τι σχετικά είχαν ακούσει ήταν από την τελευταία τάξη του Λυκείου.

Η επιστημονική κατάρτιση του Ίωνα, αλλά και ο εξαιρετικά καλός χαρακτήρας του τον βοήθησαν ώστε η παρακολούθησή και η συμμετοχή των σπουδαστών να είναι σημαντική και ιδιαίτερα αποδοτική. Το ίδιο και οι διπλωματικές εργασίες που ανέλαβε, καθώς και τα κοινά άρθρα διδακτορικά, είτε σαν υπεψήφιος, είτε σαν μέλος των επιτροπών.

Το διδακτικό του έργο εμπλουτίστηκε από την εμπειρία που αποκόμισε ως Βοηθός του Συνηγόρου του Πολίτη. Πολλά από τα θέματα που χειρίστηκε λειτουργήσαν ως πηγή του ολικού του μαθημάτων του. Ιδιαίτερα τα ζητήματα περιβάλλοντος, πολιτισμολογικού σχεδιασμού και ανάπτυξης αποτέλεσαν σημαντικά σημεία ενδιαφέροντος για τους σπουδαστές, αλλά και όλους μας.

Παρόλα αυτά όλα αυτά τα χρόνια ανέπτυξε μεγάλη επιστημονική δραστηριότητα: άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, συμμετοχή σε ελληνικά και διεθνή

συνέδρια, ερευνητικά προγράμματα τον καταξίωσαν επιστημονικά και τον οδήγησαν ομόφωνα στη βαθμίδα του Καθηγητή.

Με τον Ιωνα όλα αυτά τα χρόνια μās συνέδεσε μια μεγάλη φιλία. Συζητήσεις, διαφωνίες, συμφωνίες, διασκέδαση συνέστησαν μια σχέση πολύ σημαντική για εμένα. Θυμάμαι τις συναντήσεις κάθε δεκαπέντε μέρες σε ταβερνάκια των Εξαρχείων και άλλων περιοχών, για συζητήσεις εκπαιδευτικές, πολιτικές και φιλοσοφικές. Πολύ σύντομα δημιουργήθηκε ένας πυρήνας συνιδεών και φίλων που συμμετείχαν στις συζητήσεις και στους προβληματισμούς.

Η πρόβλητη απόλαυση του Ιωνα άφησε στην επιστημονική κοινότητα και τους φίλους του ένα μεγάλο κενό. Θα τον θυμόμαστε πάντα με αγάπη και μεγάλη εκτίμηση, αξιολογώντας τις πολλές απόψεις και το έργο που μās άφησε για τη λάση των σύγχρονων προβλημάτων.

### Σοφία Σκορδύλη, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

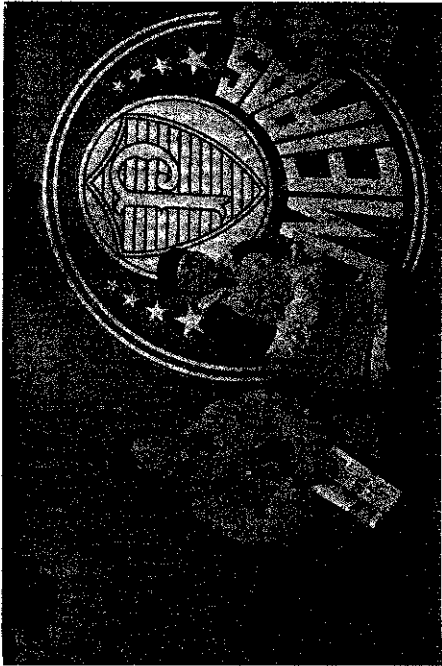
Ο Ιωνας είχε ξεχωριστή παρουσία στις επιστημές του χόρου. Συνδύαζε τη βαθιά γνώση των κοινωνικών επιστημών με άμεση στη χρήση ποσοτικών μεθόδων και εφαρμογών Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

Οι βραβείες του αποδόδες στο LSE τον είχαν εξοπλίσει με στέρια γνώση των κοινωνικών επιστημών. Τον θυμάμαι ως προνομαχικό συνομηλκή του Andrew Sayer στη συζήτηση για τη μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών στα σεμινάρια των υπονηφίων διδασκόντων του ΕΜΠ στα τέλη της δεκαετίας '90. Αρκετά χρόνια πριν, στο τελευταίο Συνέδριο του Τμήματος Χωροταξίας στο Βόλο το Σεπτέμβριο του 2017, να συγκεντρώνω την επιδοκμασία της αθιωνας με τα εδω στοιχεία και ανεπαίσθητα σαρκαστικά του σχόλια για την απουσία θεωρητικής βάσης σε παρουσιάσεις με περιεχονες χάρτες και κοινά διαγράμματα.

Τα πλεονεκτήματα της σφαιρικής προσέγγισης που υιοθετούσε είναι φανερά στην πρωτοπορητική ερευνητική του δουλειά για τους χωρικούς μετασχηματισμούς και την ανάδυση νέων κέντρων λιανικού εμπορίου στην Αθήνα που μετέξελήθηκε στη ΓΕΩΒΑΣΗ. Η επιλογή συγκεκριμένων, όχι των διαθέσιμων, ποσοτικών στοιχείων και οι περιεκτικοί θεματικοί χάρτες στηρίζονται σε θεωρητικό πλαίσιο και στοχευμένες αναλύσεις για την οικονομική δραστηριότητα στην εργασία, το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον και πλαίσιο πολιτικής.

Η στέρεη γνώση του γωστικού του αντικειμένου σε συνδυασμό με το εμπιστοσύνη και εξειδικωμένων επιροπών διδασκόντων διατριβών. Θα θυμάμαι απίστευτες συναντήσεις μας, αλλά πιο έντονα θα κρατήσω το σταθερό ραντεβού μας στο τέλος Μάιου στο Αρσάκειο ως κοινό εξεταστές σε μάθημα υποτροφίας του ΙΚ για διδακτορικές σπουδές που κράτησε για αρκετά χρόνια. Εκεί, στις μακρινές αναμονές στον ανοιχτό κήπο η συζήτηση έρεε αβίαστα. Συνομιλούσαμε στον νομλήτη με βαθιά καλλέργεια και ιδιαίτερο χούμορ προτανε συγκροτημένους στα προβλήματα της ανώτατης εκπαίδευσης και με την ίδια άνεση διαπίπων κριτική στις τελευταίες πανίες ενό, δεν παρέελα να ανεφερα εμπειρίες και στιγμιότυπα από φοιτητικές εκδρομές που πάντα ήταν πρόθυμο να οργανώνει υγείας του δεν θα ήταν περαστικό. Το έτσι και αλλιώς βαρύ φετινό καλοκαίρι έργα ακόμα πιο επιβορημένο με την αναπάντεχη είδηση για τον πρόφορο χαμό του.

Σχέδια για συνεργασίες θα μένουν ανεκπλήρωτα, αλλά η διαδρομή του και το έργο του άφησαν βαθύ αποτύπωμα στην κοινότητα των επιστημόνων του χόρου.



2009. Στά Ησάλο. Συνέδριο της RC21 της Διεθνούς Κοινωνιολογικής Εταιρείας (ISA). Βράβοντας από το γήπεδο μετά από ποδοσφαιρικό αγώνα Palmeiras-Internacional.

### Κώστας Μεταξογιάννης, Queen Mary

Οι γραμμές αυτές γράφτηκαν με μεγάλη δυσκολία καθώς ο Ιων Σαγιάς υπήρξε ένας πολύ καλός φίλος για σχεδόν τριάντα χρόνια. Η απόλαυή του αφήνει ένα δύσαναπαλήρωτο κενό στις ζωές, όχι μόνο των οικείων του, αλλά και όλων όσων είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν.

Ως άνθρωπος ο Ιων ξεχώριζε για την ευγένειά του, τη γενναιοδωρία του, την κοινωνική του ευασθησία, και βέβαια τη βαθιά του μόρφωση. Το καλοκαίρι του 1994 μαζί με τον Θωμά Μιλούτα μου παραχώρησαν έναν υπολογιστή στα γραφεία της εταιρείας τους «Στατιστική και Χάρτες» στην Αθήνα, προκειμένου να διακτογραφήσω τη διαλωματική μου εργασία. Καθ' όλη την παραμονή μου στα γραφεία της εταιρείας, ο Ιων δεν σταμάτησε στιγμή να ενδιαφέρεται για την πορεία της εργασίας μου, να μου προταίνει μελέτες για να διαβάσω και να προστάθει να με μιλήσει στις νέες τότε θεωρίες της οικονομικής γεωγραφίας που δεν είχαν ακόμη μεταφραστεί στα ελληνικά. Κοσμολιτίες, με αγγλοσαξονική παιδεία, κουλτούρα και αίσθητη του χούμορ, αποτόλεσε μαζί με τον Θωμά σημαντική πηγή γνώσης και συμπαράστασης, τόσο στο ξεκίνημα της επιστημονικής μου καριέρας, όσο και στη μετέπειτα πορεία μου.

Ως ερευνητής ο Ιων αποτόλεσε την εποχή του ολοκληρωμένου ακαδημαϊκού (με την αγγλοσαξονική έννοια όρου). Οι μελέτες του συνδύαζαν την υψηλού επιπέδου θεωρητική συζήτηση με την εκτεταμένη εμπειρική ανάλυση. Ο Ιων ποτέ πάλι δεν έμεινε στα ασφαλή όρια της απλής συζήτησης των μεγάλων θεωριών. Ήθελε πάντα να τις επαληθεύει/επιβεβαιώνει μέσα από τη συλλογή και την ανάλυση στοιχείων. Υπήρξε από τους πρωτοπόρους στη διάδοση και χρησιμοποίηση λογισμικών πακέτων (Systat, GIS, κ.ά.) στη γεωγραφική ανάλυση στην Ελλάδα. Παράλληλα, αναγνώριζε τη σημασία των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στο τοπικό και το παγκόσμιο για την κατανόηση των εξελίξεων σε κάθε χωρικό επίπεδο. Η

κρίση του νεοφλεβελθέρισμού διεθνώς και οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις της επιδημίας του COVID-19 στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο αποτέλεσαν αντικείμενο των τελευταίων συζητήσεων που είχαμε, καθώς τον ενδιέφερε να ερμηνέψει τα όσα διαδραματιζόταν στην Ελλάδα.

Παρά το γεγονός ότι ο Ίων δεν είναι πλέον κοινά μας τα κείμενά του θα συνηθίσουν να αποτελούν πηγή επιστημονικής έμπνευσης και προβληματισμού. Η μνήμη του θα μείνει για πάντα χρονομένη στην καρδιά και το μυαλό όλων όσων είχαν την τύχη να τον γνωρίσουν.

#### **Βασίλης Αράπηγλου, Πανεπιστήμιο Κρήτης**

Είχαμε περήφανος που ήμουν φίλος και συνεργάτης του Ίωνα. Η γνωριμία μας έγινε στα σεμινάρια του ΕΚΚΕ το 2005 στο πλαίσιο του προγράμματος «Δομή και τάσεις εξέλιξης του κοινωνικού διαχωρισμού στην Αθήνα» που συντόνιζε ο Θωμάς Μαλούτας και έκτοτε ξεκίνησε μια μακροχρόνια συνεργασία και φίλια. Υπήρξε τυχερός που μοιράστηκε τη φροντίδα του για τους φίλους και τη γενναιοδορία του (ακόμη οι κόρες μου απολαμβάνουν τη χειροποίητη αυτίρα που έδωσε από το φλεγόμενο ξενοδοχείο και μετέφερε από τη Βαρκελώνη), την ικανότητά του να απολαμβάνει τις καθημερινές στιγμές, τη συμπαρίσταση σε δύσκολες στιγμές (όταν πόνωναν απαλγρικά τα σύννεφα πάνω από το κεφάλι και των δυο μας). Αναπαλό τα ταξίδια μας στα συνδύρια του European Urban and Regional Studies, της Διεθνούς και της Ευρωπαϊκής Κοινωνολογικής Εταιρείας που επέδωκε πάντα να είναι παρών, την αποδοξία και τον πραγματισμό του, τις μεταπτυχιακών μεθόδων στο ΕΜΠ και την επίβλεψη υποψηφίων διδακτόρων. Σημαντικότερος σταθμός στα κοινά μας ταξίδια το άρθρο μας που δημοσιεύτηκε στο *European Urban and Regional Studies*, το 2009, τολμός, *New facets of urban segregation in Southern Europe: gender, migration, and social class change*. Το άρθρο έγινε σημείο αναφοράς για τις μελέτες του διαχωρισμού στις πόλεις της νότιας Ευρώπης και, προς μεγάλη μας χαρά λίγο πριν «οίγαν», διαπιστώσαμε ότι συμπεριλαμβάνεται, σύμφωνα με το Scopus, στα δέκα συχνότερα αναφερόμενα κείμενα που έχουν γραφτεί για τη μετανάστευση στη Ελλάδα τα τελευταία πενήντα χρόνια. Αλλά θα έρθω στην ουσία του κειμένου που θέλαμε να ξαναγνώσουμε αναστοχάζόμενοι τις δραματικές μεταβολές που σημειώθηκαν έκτοτε.

Προσπαθήσαμε να καλύψουμε ένα κενό στις ποσοτικές μελέτες του στεγαστικού διαχωρισμού που δεν λάμβαναν υπόψη τις επιπτώσεις των έμφυλων και εθνοπολιτισμικών διαφάσεων στην οικονομική δομή των πόλεων. Χρησιμοποιώντας μια τροποποιημένη εκδοχή του ταξικών κατηγοριών του Esping-Andersen, που να ανταποκρίνεται στα ελληνικά δεδομένα, διαπιστώσαμε ότι πιέσεις κοινωνικού κατακεραματισμού στην Αθήνα δεν προέκυπταν από την οργάνωση της εργατικής τάξης, της οποίας μεταβλήθηκε η εθνοτική σύνθεση αλλά κυρίως από τη συρρίκνωση των μικρο-επαγγελματιών και τεχνιτών και τη διάσπαση των επαγγελματιών γραφείου και πολιτικών για τις Ελληνίδες και το ανεπίσημο υπηρεσιών για τις μετανάστριες. Με τους όρους του τρέχοντος πολιτικού λεξιλογίου, η συρρίκνωση της «μεσαίας τάξης» ήταν ήδη σε εξέλιξη δεκαετία του 1990, αλλά θα ήταν προτιμότερο να πούμε ότι η συρρίκνωση ή παραδοσιακής μικροεπικερφικής τάξης ήταν απλά μια πτυχή της ευρύτερης

μεταρρυθμιστικής αναδιάρθρωσης και της εμπορευματοποίησης της κοινωνικής ανακατανομής που συνέβαλαν στην ταχεία δημοσίευση ενός «προλεταριάτου υπηρεσιών» και στη διάγνωση της επισφαλούς και χαμηλά αμειβόμενης απασχόλησης.

Επιχειρήσαμε επίσης να δείξουμε την αυξανόμενη σημασία της οικιστικής κεντρικότητας σε πόλεις όπως η Αθήνα που ιστορικά διαμορφώθηκαν από τη μικρή ιδιοκτησία γης, τις πρακτικές αυτοστέγασης, και τη διεγερτική σταθερότητα της εγκατάστασης, ιδίως στις λαϊκές συνοικίες.

Η προσέγγιση αυτή μας επέτρεψε να διανώσουμε νέες ρωγμές στον κοινωνικό χώρο της πόλης. Αντίθετα από τις κυρίαρχες αναπαραστάσεις στο δημόσιο λόγο, επιμείνουμε στα συμπεράσματα προηγουμένων ερευνών μας, ότι οι τάσεις διαχωρισμού οφείλονται κυρίως στην αυξανόμενη περιφραγή των διεθνοτικών και διοικητικών στελεχών και των επαγγελματιών επιστημόνων στα λεγόμενα «καλά προάστια» και σε «προάστια επαγγελματιών» κι όχι στη μετασχηματιστική δυναμική των νεοεισερχόμενων μεταναστών και στη συνύπαρξή τους με τους νέους επισφαλείς εργαζόμενους και μικρούς επιχειρηματίες στο κέντρο της πόλης και σε περιστασιακές περιοχές.

Τι κρίμα που δεν προλάβουμε να ξαναγνώσουμε το κείμενο του 2009 σήμερα που η επισφάλεια και η διαχείριση της ανωδεικνύονται σε μείζονα μηχανισμό προώθησης της νεοφλεβελθέρους οικονομικής αναδιάρθρωσης και κοινωνικού κατακεραματισμού. Ενώ θα ήθελα υποσχεθώ ότι θα ολοκληρώσω μόνος κάποιες από τις κοινές μας σκέψεις, ξέρω πως δεν θα μπορούσα να φτάσω την ευκρίνεια των χρονογραφικών του τεχνικών και απεικονίσεων. Ένας ακόμη λόγος που ο Ίων θα μου λείπει. Γιατί η συνεργασία μας δεν ήταν ένας καταμερισμός έργου με βάση τις δεξιότητες της χωρικής και της κοινωνικής ανάλυσης του κειμένου. Οι τεχνικές της χωρικής ανάλυσης συνδέονταν άρρηκτα με τις κοινωνικές έννοιες και κατηγορίες, κι από την αρχή το σχεδιασμό της έρευνας μέχρι το τέλος της ερμηνείας των ευρημάτων συζητούσαμε επί ώρες για τις συνέπειες της μιας ή της άλλης επιλογής. «Drawing by numbers», είναι μια προσφιλής μου έκφραση για να αποδώσω ότι οι ποσοτικές μέθοδοι δεν είναι μόνο μια θετικιστική άσκηση, αλλά μπορούν να συμβάλλουν στην κατανόηση της κοινωνικο-χωρικής διαλεκτικής. «Drawing by numbers», ένα δημοσιολογικό παιχνίδι που παίζαμε για ώρες, συνήθως στο γραφείο του στο ΕΜΠ, προσπαθώντας να αποκαλύψουμε τη συνολική εικόνα, την κοινωνική οκλογία της πόλης, όπως του άρεσε να λέει, να κινούμε ορατές διαδοχικές που δεν φάνιναν συνδέοντας αριθμούς.

Μου λείπει και θα μου λείπει στις μέρες που περνούν και θα περάσουν. Καθώς λένε, τα λόγια δεν αρκούν να αποδώσουν το περιεχόμενο της απώλειας, το αίσθημα του παιχνιδιού με ένα φίλο παιδικό, με ένα φίλο σαν αδερφό, που χάθηκε.

#### **Λύο πρόγραμμα που έμαθα από τον Ίωνα**

##### **Μιγάλη Σπυροπούλου**

Η απώλεια φίλων, εκτός από τη συχνά εφάσταχη θλίψη, μας αναγκάζει σε σκέψεις αντίρροπες. Το τελευταίο σποτάει ίσως τη μόνη ανακούφιση σ' εμάς που «μειναιμε πίσω» περμιόντας το μόνο σήγουρο της ζωής μας. Η ανακούφιση δεν μπορεί παρά να έχει ως αφετηρία την πορεία ζωής εκείνου/ης που έχει προηγηθεί. Κάθε πορεία ζωής, χωρίς εξαιρέσεις και διακρίσεις, που συνήθως είναι αποσπασματικά κοινωνικών κατασκευών, διακρίσεων και προκαταλήψεων, αφήνει





Με τον Ίωνα είχαμε και ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό. Μια έφεση για νέα παιχνίδια εργασίας, «γκατζετάκια», με έμφαση σε νέα και φωτογραφικές μηχανές. Αντικείμενα που βρίσκονται συχνά ανά που πραγματικά χρειάζεσαι και σε αυτό που είναι περιττό και ποι δεν μπορείς να τεκμηριώσεις την ανάγκη να το αποκτήσεις. Δώσαμε κετά χρήματα για τέτοιες αγορές. Σίγουρα δεν τα εκμεταλλευθήκ τρεπαν οι δυνατότητές τους, αλλά νομίζω ότι και για τους δύο αι μέσο να κάνουμε πράγματα που αλλιώς θα κάναμε με λιγότερη όρε

Η κηδεία του Ίωνα ήταν αναπάντεχη. Όχι επειδή ήταν πολιτική, οι κόρες και η σύντροφός του την είχαν οργανώσει σαν αποχαιρετι με τη μουσική που του άρεσε. Θα του είχε αρέσει αν άκουγε και εκεί οι συνάδελφοί του από το ΕΜΠ και τον Συνήγορο του Πολίτη. Σε αυ δεν έγραψα για τις βασικές αρετές του Ίωνα, ούτε για όσα προσέφε στημονική του διαδρομή, αλλά για μικρές και ασήμαντες πλευρές πικαμε επειδή έχω την εντύπωση ότι αυτές είναι που μας μένουν και ι αυτούς που αγαπάμε όσο ζούμε.